

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА**

*Для участі в щорічному конкурсі
студентських наукових робіт
«Від студентського самоврядування –
до самоврядування громад»*

**Соціальний проект
«ЗАЛУЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ ПОЛТАВИ ДО
ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО
ДЕНДРОПАРКУ ЯК РЕКРЕАЦІЙНОГО
ТА ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО
ЦЕНТРУ»**

Автор:

студент III курсу

Кривенко Вячеслав Володимирович

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогічної
майстерності, декан природничого
факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка,
Заслужений працівник освіти України

Гриньова Марина Вікторівна

ПОЛТАВА – 2014

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕНДРОПАРКУ.....	3
1.1. Дендропарк як пам'ятка садово-паркового мистецтва.....	6
1.2. Дендропарк як науково-дослідницький центр.....	8
1.3. Дендропарк як рекреаційна база населення.....	14
РОЗДІЛ 2. ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК СУБ'ЄКТ ВПЛИВУ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕНДРОПАРКУ.....	17
2.1. Вплив населення міста Полтави на збереження дендропарку.....	17
2.2. Роль громадських організацій в розбудові дендропарку.....	21
2.3. Науково-просвітницька діяльність вищих навчальних закладів та загальноосвітніх навчальних закладів у діяльності дендропарку.....	25
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Полтавський міський дендропарк є важливою складовою інфраструктури міста. Глибокий зв'язок проблем

навколишнього середовища та економічного розвитку ніде не виявляється так яскраво, як у містах.

Міста можуть розвиватися тільки за умови збереження природних ресурсів, які забезпечують їхнє економічне зростання та якість життя населення.

Парки – це важливі елементи планування структури міста, вони формують зелену зону міста. В житті міста вони мають таке значення: містобудівне, санітарно-гігієнічне та естетичне. Зелені насадження, покращуючи навколишнє середовище, створюють найкращі умови для життя людини, облагороджують ландшафт та території спеціалізованих установ. Вони покращують мікроклімат місцевості, очищуючи повітря від пилу та шкідливих випарів, сприяють створенню більш здорових умов для життя, роботи та відпочинку людей.

Міський парк сприяє моральному вихованню людей, дає їм можливість для повноцінного сімейного відпочинку, позитивно впливає на стан здоров'я дітей та підлітків. Єднання жителів міста з природою за рахунок інвестицій у благоустрій міських парків – гарна справа у вирішенні багатьох екологічних проблем. Міські парки поліпшують якість повітря, є середовищем, яке сприяє розвитку різноманітної фауни і флори, скорочують стоки зливних вод та ослаблюють міську спеку.

Саме тому з'являється необхідність розробки нових підходів до здійснення озеленувальних робіт парків, їх розбудови та підвищення стійкості довговічності, якості та фітомеліоративної ролі зелених насаджень, науково-просвітницької діяльності з населенням, вищими навчальними закладами та загальноосвітніми навчальними закладами, для ефективного впливу та збереження й відновлення рослинності.

На даний момент ставляться відповідні вимоги до створення і побудови зовнішнього вигляду дендропарків. Відповідно складається підхід і до вибору рослин для озеленення запроектованої території. Для оформлення зони відпочинку, розбудови дендропарку та впливу населення міста на його збереження, зараз використовують різноманітні поєднання декоративних

дерев, чагарників та трав'янистих рослин.

Відомий учений В.І. Вернадський та видатний хірург Н.В. Скліфосовський присвятили свої молоді роки догляду та відпочинку в Полтавському міському дендропарку. З ним тісно пов'язані також такі імена видатних учених В.М. Вавилова, В.В. Докучаєва.

Першим садівником Полтавського дендропарку був Іван Минович Сало. Озелененню та закладенню парку, створенню чудового куточка природи сприяли старання головного архітектора міста Льва Семеновича Вайнгорта, ландшафтного архітектора Віктора Миколайовича Жихарева, дендролога Яніни Яківни Яценко і міської громадськості. Організаційні нюанси та технічні сторони проведення заходів та акцій брав на себе директор парку Михайло Львович Шлафер.

Свій внесок в озеленення та збереження дендропарку зробили та продовжують реалізувати начальник управління житлово-комунального господарства Сергій Володимирович Сінельник, директор комунального підприємства «Декоративні культури» Олексій Іванович Харченко та секретар міської ради Оксана Антонівна Деркач.

Науково-дослідна робота в сучасному Полтавському дендропарку реалізується студентами і такими викладачами Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка як С. В. Гапон, Л. М. Гомля, Л. Д. Орлова, А. А. Коваль, В. В. Попельнюх, М. В. Слюсар, Н. О. Смоляр, які не тільки досліджують та ведуть науково-просвітницьку діяльність, а й виховують любов та бережне ставлення до місцевої флори та фауни.

Тому, на нашу думку, актуальність нашого дослідження полягає в забезпеченні масового, періодичного та індивідуального епізодичного відпочинку населення при вільному режимі використання паркової території та елементарній організації обслуговування відвідувачів; поліпшення мікроклімату та покращення санітарно-гігієнічних умов міста; використання лісових багатств для покращення декоративно-естетичних якостей місцевості; створення необхідних умов для існування живих організмів.

Об'єкт дослідження: пам'ятка садово-паркового мистецтва (Полтавський міський дендропарк).

Предмет дослідження: умови, що забезпечують процес ефективного залучення територіальної громади Полтави в сфері якісного функціонування міського дендропарку як рекреаційного та еколого-натуралістичного центру.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність реалізації діяльності територіальної громади міста Полтави для покращення та підвищення продуктивності, функціонування дендропарку.

Завдання дослідження:

1. Виокремити та науково обґрунтувати сутність та зміст базових понять дослідження «дендропарк», «територіальна громада», «парк».

2. Обґрунтувати структуру дендропарку, дослідити дендропарк як пам'ятку садово-паркового мистецтва.

3. Охарактеризувати дендропарк як науково-дослідницький центр.

4. Визначити критерії функціонування дендропарку як рекреаційне місце відпочинку населення.

5. Розробити умови щодо науково-просвітницької діяльності для забезпечення ефективного впливу населення міста Полтави на збереження й функціонування дендропарку.

6. Виявити та обґрунтувати роль громадських організацій в розбудові дендропарку.

Публікації. Основні положення даного дослідження висвітлено в одній публікації.

Структура роботи. Складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕНДРОПАРКУ

1.1. Дендропарк як пам'ятка садово-паркового мистецтва

Парки – це впорядковані території з різноманітним дендрологічним складом. В них споруджують водойми, фонтани, розміщують скульптуру та малі архітектурні форми [1; 14].

Дендрологічний парк – територія, виділена з метою збереження, вивчення і збагачення у спеціально створених умовах різних видів дерев та чагарників за їхньою більш ефективного наукового, культурного і господарського використання. Земельні ділянки даються у безстрокове користування і враховуються при реконструкції і розвитку міських територій та приміських зелених зон. Важливим завданням дендрологічного парку є:

- інтродукція та акліматизація рослин;
- селекція дерев і чагарників;
- розповсюдження насіння і саджанців цінних порід і форм;
- особлива увага приділяється збереженню рідкісних видів і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

Дендрологічні парки є місцем екскурсій, місцевого туризму та відпочинку людей [4; 9].

Парк є важливою складовою інфраструктури міста, яке може розвиватися тільки за умови збереження природних ресурсів, що забезпечують його економічне зростання та якісний рівень життя населення.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва – категорія заповідних об'єктів, що визначається Законом України про природно-заповідний фонд України.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – це найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях [2; 3].

«Полтавський міський парк» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, зразок садово-паркової архітектури ХХ століття, закладений у 1962 році на місці, де відбулася у 1709 році Полтавська битва.

Територія парку має визначне історико-меморіальне значення.

Надзвичайно своєрідний за своїм ландшафтом і збереженими ділянками

лісостепової рослинності. Його прикрашають каскад із чотирьох ставків. Парк – це справжні зелені легені нашого міста. Він відіграє роль в очищенні повітря та сприяє оздоровленню населення. Це – одне з найулюбленіших місць відпочинку жителів та гостей міста. Парк розрахований на відпочинок, а також служить як наукова база для Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Полтавської державної аграрної академії, міських коледжів та шкіл. Дендропарк є вдалим прикладом боротьби з ерозією ґрунтів, основним об'єктом для проведення різноманітних навчальних заходів, екскурсій, масових громадських екологічних акцій.

За часів Полтавської баталії ця територія являла собою густу незайману діброву. Яківчанський ліс переходив у діброву на Монастирській горі. Під час Другої світової війни зелений масив був вирубаний німецько-фашистськими загарбниками. Розбудова парку почалася у квітні 1962 році, а вже 13-14 квітня було його закладено, площа становила 17 га.

У березні 1963 року парк було включено до списку ботанічних садів і дендропарків України. Ініціаторами проекту були головний архітектор міста Лев Семенович Вайнгорт та дендролог Яніна Яківна Яценко, яка 40 років свого життя працювала над збереженням та покращенням даної території для майбутніх нащадків[5; 6].

Схематичний план зон «Лісостепу» та «Української діброви» розробив тодішній головний архітектор міста Лев Семенович Вайнгорт та ландшафтний архітектор Віктор Васильович Жихерев. Проект посадок на решті території виконала дендролог Яніна Яківна Яценко за порадами заввідділом дендрології професора Леоніда Івановича Рубцова [2].

У 1964 році постановою Ради Міністрів УРСР парк зараховано до списку 9 показових парків України. У 1987 році дендропарк на Полі Полтавської битви отримав II місце та срібну медаль ВДНГ СРСР за «Рациональне озеленення – елемент комплексного благоустрою міст» та за відтворення історичного ландшафту допетровських часів і високий рівень утримання ландшафтного парку. У 1977 р. розпорядженням Ради Міністрів

УРСР № 25 від 27.07.77 року парк отримав статус парку – пам’ятки садово-паркового мистецтва республіканського значення. А постановою Державного Комітету УРСР з екології і раціональному природокористуванню від 30.08.1990 р. – державного значення [6; 8].

Станом на 01.07. 2010 року площа парку складає 124,5 га. Із 400 видів форм і порід, які були зафіксовані в 1990 році, в парку залишилося 243 різновидностей і форм дерев та чагарників.

Із 1992 року парк залишився без нагляду. Внаслідок цього, великої шкоди природі наносять самі громадяни: засмічують парк, автомобілями ущільнюють ґрунти, знищують рідкісні рослини. Машинами завозиться будівельне та інше сміття, перетворюючи дивовижні пейзажі на стихійні сміттєзвалища.

14 квітня 2012 року місто відзначило ювілей парку – 50-річчя з дня його заснування. Відновлення фінансування штату робітників, проведення робіт із реставрації та догляду за парком: розчистка, проріджування, вирубка самосіву, відкриття видових точок надало можливість повернути йому славу привабливого туристичного об’єкту. Це дозволило ввести парк до складу рекреаційних зон Полтавської області, що об’єднує функції охорони навколишнього природного середовища, культури та туризму [1; 2; 7].

1.2. Дендропарк як науково-дослідницький центр

Полтавський дендропарк можна вважати найголовнішим науково-дослідницьким центром Полтавської області, його територія поділена на окремі ділянки: українська діброва, бузковий гай, долина між ставками 1 і 2, шведський ліс, лісостеп, північна балка, колекційна ділянка, центр парку зі ставками 3 і 4, східна долина, що складають неоціненну територію для проведення біологічних досліджень.

Особливість парку – його рельєф: багато видових майданчиків, з яких відкриваються цікаві перспективи, світлі галявини. Основною магістраллю є стежка, що починається від входу з боку вулиці Яківчанської, проходить по західній балці, через долину на схід і закінчується при вході зі сторони вулиці

Лугової. Усі видові майданчики, каскад ставків, система галявин, групи декоративних рослин концентруються на цій лінії. При розбудові парку враховувалася існуюча мережа стежок, що дало свої позитивні наслідки. Дороги грейдувалися, але потім їм давали можливість заростати, що створювало природний вигляд [4; 10].

Парк багатий джерелами, по усіх балках течуть річки. Розкішний килим різнотрав'я в поєднанні з водою, заростями очерету, деревами різної форми і кольору, створюють незабутній ефект.

По дну західної балки проходить головна стежка вздовж верхнього ставка, а за його греблею відкривається краєвид на копанку і другий ставок. Стежка проходить через широкі, відкриті луки.

Ставок і копанка обсаджені вербою плакучою. Біля греблі другого ставка збудований двоповерховий дерев'яний будинок – колишня дача першого російського нейрохірурга Миколи Васильовича Скліфосовського. У його маєтку був промисловий сад, виноградник, плантація тутових дерев, пасіка, хмільник. По косогорах і ярах проводилися насадження дуба, клена, берези, сосни, ялини, акації, шовковиці. За виняткову красу цей мальовничий куточок називали «Полтавською Швейцарією».

На схід до четвертого ставка спускається галявина постійного цвітіння – царство кольорів і духмяних пахощів. Біля неї – великий став. На пологому протилежному березі – густий ялинник. Яскравою плямою виділяється група модрин [11].

На півночі бере початок бузковий гай.

Один з декоративних майданчиків розташований високо над ставками. З нього відкривається вид на весь каскад ставків. Зі сходу галявина відокремлюється щільною стіною туї, на тлі якої виділяються блакитні ялини, сосни Веймутова.

Північна балка має невеликі схили. Південна балка межує з парком сільськогосподарської дослідної станції.

У дендропарку зростають «верби Тараса», які завезені з Київського ботанічного саду Академії наук України. Вид цієї верби, раніше невідомий

ботанікам, нині названий *Salix Taras* (Верба Тараса). За легендою перебуваючи на засланні в Мангишлацькому степу, Тарас Григорович Шевченко сам збудував собі справжню українську хату, викопав криницю, і в Оренбурзі на ринку, знайшов вербовий кілок, який привіз і посадив біля криниці у своєму дворі [10; 13].

Співробітник Київського ботанічного саду, професор Сергій Іванович Івченко, побувавши в Мангишляці в 1964 році на святкуванні 150-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка, побачив вербу, яка збереглася з Тарасових часів. Посланцю з України дозволили зрізати гілку. Яніна Яківна Яценко, відвідавши кафедру Сергія Івановича Івченка, попросила невеликий живець з чотирма бруньками, і привезла до Полтави.

Заповідний об'єкт зберігся завдяки праці таких людей: Вайнгорту Леву Семеновичу, Яніні Яківні Яценко, Івану Миновичу Сало, Якову Григоровичу Негрубу, Сергію Самойловичу Федоряку, Ксенії Антонівні Варв'янській, Михайлу Олександровичу Карпенко [2; 8; 9].

Створені ділянки в дендропарку, які за своїм характером рослинності отримали назви «Українська діброва», «Лісостеп», «Російський ліс», «Кавказ» (див. додаток 2), мають велику частину колекцій.

Ділянка «Арборетум» включає в себе такі частини:

I. Українська діброва

Українська діброва площею 11 га. розташована на рівному плато – це перша ділянка праворуч, якщо в'їжджати в парк по вулиці Яківчанській з боку Зіньківського залізничного переїзду, і починається після приватних гаражів. Закладена діброва навесні 1962 року. Являє собою урочище, заросле типовими для зони Полтавщини породами дерев: дуб, клен, берест (в'яз), ясен, дикі яблуні та груші, лох, абрикоси (самосів), вишня магалебка.

II. Бузковий гай

Це західна балка з дуже крутими схилами відразу за «Українською дібровою». Тут в 1963 році висаджено 2000 кущів бузку 10 сортів німецької селекції. На дні балки влаштований ставок №1. По дну балки тече струмок і є три ключі, які необхідно прочистити. На греблі ставка посаджені верби

плакучі, деякі з них засохли. На схилі між бузком (уздовж Шведського лісу) і греблею ставка №1 ростуть ведмежі горіхи, акації, спіреї.

III. Долина між ставками 1 і 2

Ця ділянка однією стороною межує з житловою забудовою та струмком, який є звалищем сміття. Струмок, який тече від сухого укусу ставка №1 впадає в дуже засмічену копанку (вона впадає у ставок №2). Ще один струмок, який тече по межі парку, теж впадає у ставок №2. Цей струмок і копанка обсажені тополями та вербами. Дно балки являє собою велику галявину, на якій куртинами висаджений бузок, дейція, спірея, сніжна ягода красноплідна, клен сріблястий, горобина звичайна, тополя біла, тополя пірамідальна. Під видовою точкою №4, внизу греблі, ростуть лох сріблястий і сосна звичайна. Крутий схил цієї ділянки межує вгорі з колекційним ділянкою. По верху схилу висаджені горіх волоський, сумах оцтовий, сосна звичайна. Внизу схилу ростуть ялина звичайна, спірея, кизил, форзиція, птелея, скумпія, каркас західний.

IV. Шведський ліс

Ділянка Шведський (Яківчанський) ліс або Тамарин гай площею 22 га є історичною цінністю. У 1909 році, коли святкували 200-річчя Полтавської битви, цю частину лісу перетворили в парк з центральним майданчиком і 8 радикально-розбіжними алеями. Ці просіки збереглися досі і підтримуються у первісному стані.

Завдяки щасливому випадку ця частина лісу збереглася у війну 1941–1945 рр. Ліс складається переважно з дуба, липи, осокорів, ясенів, ліщини, терну, шипшини, бруслини.

V. Лісостеп

Зона лісостепу займає територію площею 5 га. Розташована в північній частині парку на межі з селищем Яківці. Посадка насаджень була проведена в 1962 році. За попереднім планом вся територія парку повинна була бути розбита на географічні зони СРСР. Тому з'явилася зона Лісостепу. Ця ділянка, вхід у парк з боку селища Яківці, перебуває в хорошому стані. Невелика

територія, засаджена кленом татарським і гостролистим, вимагає ґрунтового проріджування.

VI. Північна балка

Північна балка – це вузький, дуже глибокий зі стрімкими схилами яр. Засаджений був до 1962 року коренепаростковими деревами та чагарниками. Проектувався ставок: дзеркало ставка 0,25 га, а висота греблі 20 м. Але від цього проекту відмовилися, тому що це було б небезпечно для відпочивальників. По низу балки протікає струмок, що впадає у ставок №4. Біля входу в яр висаджені сосни, горобини. Також зростає єдиний екземпляр ясена однолистого.

VII. Колекційна ділянка

Колекційна ділянка, або арборетум, займає територію площею 2 га і розташований при виході зі Шведського лісу між колективними садами і схилом ділянки №1. За період з 1962 до 1989 року тут було зібрано до 400 форм і видів деревно-чагарникових порід. За час з 1990 до 2009 року в колекційних ділянках залишилося близько 80 порід і видів. Як арборетум ця ділянка втратила значення, але як ділянка парку є однією з найкращих.

VIII. Центр парку зі ставками 3 і 4

З південної сторони межує з Дослідною станцією, з західної сторони — з житловою забудовою по вулиці Бакинських комісарів. Зі сходу межа ділянки доходить до греблі ставка №4, з північної сторони межує зі ставком №3 та ділянкою VIII [4; 12; 13].

Біля входу з вулиці Шведської росте тополя Тронка, що вимагає санітарної обрізки. На схилі від Дослідної станції до «Ліска» зростають клени гостролисті, клени татарські, що вимагають санітарної прочистки. По низу схилу – «Російський ліс» – це березовий гай.

Ділянка «Лісок» межує з полями Дослідної станції. Це частина лісу, яка існувала на всій території парку до 1942 року. Деревя були вирубані, але збережені від корчування. Тому вік дубів, що ростуть тут, рахується з 1942 року. З часом в «Ліску» з'явилися клени, ясени та липи, які вирости самосівом. На цій ділянці головна порода – дуб. Північний схил від «Ліска»

схильний до сильних зсувів. У 1970 році обвал зсунув вниз на 15 м ґрунт разом з молодими деревами.

Х. Східна долина

Східна долина займає найбільшу територію близько 40 га від греблі ставка № 4 до входу з вулиці Лугової. Складається з трьох частин: південний схил – нижче селища Яківці, північний схил – нижче Дослідної станції, Підошва – нижня частина долини від четвертої греблі до вулиці Лугової.

Складається з трьох ділянок:

1. Південний схил біля межі з Яківцями.

Схил нижче селища Яківці найпроблемніший у парку. Почали його засаджувати в кінці 60-х років. Схил перетинають три тераси завширшки по 2-3 м, закладені Дослідною станцією після війни.

По крутій частині схилу висаджені клени, ясени, граби, тополі. Дерева збереглися в доброму стані і вимагають тільки санітарної рубки. Цей схил був підданий дуже сильному обвалу. До цього зі схилу текли три струмка. Нижня лінія була ідеально вирівняна. Але після зсуву рельєф зовсім змінився: ближче до березового гаю з'явилися горби і провали. На жаль, зникли струмки і на поверхню вийшли солоні води. Тому проект довелося змінити. Дубу залишилося дуже мало, але залишилися частина ялин, сосна Бенкса, сосна звичайна, глоди, тополі Симона, горобини, обліпіха, багато різних жимолостей. Тому все, що росте на засоленому схилі, необхідно зберегти, адже засадити його знову майже неможливо [4; 7; 15].

У західній частині південного схилу від видової точки №8 до засоленої зони прокладена алея. Ця ділянка засаджена дубом, сосною звичайною, березою, вербою. Починаючи від березового гайка по низу схилу ростуть берези, сосни Бенкса, ялинки звичайні, обліпіха.

2. Північний схил – біля межі з Дослідною станцією.

Північний схил Східної долини набагато нижчий від південного. По ньому прокладені дві тераси, а по межі з Дослідною станцією проходить полезахисна лісосмуга, тобто утворена ще одна дуже мальовнича дорога. Але

через те, що в лісосмузі зростає ясен, частина північного схилу засмічена самосівом, який необхідно вирубати.

Межа з сухим укосом четвертої греблі, куди виходить труба водовипуску, частково заболочена. Від північної частини греблі росте мох сріблястий, вище, за дорогою, – сумах оцтовий, обліпіха. Ці рослини дуже мальовничі восени, коли листя і плоди сумаху набувають оранжево-бордових відтінків. Ближче до вулиці Лугової по терасах посаджений горіх волоський.

3. Підошва – розташована між схилами і примикає до вулиці Лугової.

Ця частина парку мала бути парадною, бо з вулиці Лугової проектується вхід у парк. Тому посередині прокладена алея. Біля входу висаджені 8 видів тополь: Симона, Тронка, біла, лавролиста, тополя бальзамічна, тополя канадська, а також верба Тараса, дуб пірамідальний, верба плакуча, верба куляста, глоди, абрикос маньчжурський, абрикос звичайний, обліпіха. Це – наймолодша частина парку, закладена в 1983 році [9; 15].

Отже, науково-дослідницька база Полтавського дендропарку – це природоохоронна, наукова, оздоровча територія, що включає в себе велику різноманітність рослинних та тваринних об'єктів, які потребують подальшого дослідження та охорони.

1.3. Дендропарк як рекреаційна база населення

Рекреаційні ресурси є матеріальною передумовою формування рекреаційної галузі народного господарства, її ресурсною базою. Вони потребують бережного і економного використання, охорони і примноження. Все це пов'язано з необхідністю їх кількісної та якісної оцінки, визначення придатності та альтернативності використання в тій чи іншій галузі народного господарства.

Відпочинок в дендропарку за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення. По-перше, він дає поштовх для відродження і розвитку традиційної культури (народної архітектури, мистецтва). По-друге мешканці урбанізованих територій мають можливість пізнати справжні природоохоронні зони. По-третє дендропарк як

садово-паркова пам'ятка мистецтва репрезентує й приваблює мешканців та туристів. Тому як передумову успішного розвитку дендропарку як науково-дослідної території й зони відпочинку треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра природо-охоронної культури, починаючи від форм рекреаційно-господарських занять до культурно-естетичних надбань [13; 16; 17].

Дендропарк як рекреаційна база для населення має характерні видові точки, які потребують охорони та примноження.

Видова точка №1

Вид з вулиці Яківчанської біля Шведського лісу (кінцева зупинка автобуса). Видова точка розташована біля основи яру. З цього місця відкривається вид на ставок №1 та першу греблю. Навесні чудово видно квітучий бузок. У той же час з першої греблі видно тополю білу, що росте в місці видового майданчика №1.

Видова точка №2

З галявини «Шведського лісу» (за червоним дубом) відкривається вид на ставок №1, на галявину «Української діброви» та на квітучий навесні бузок.

Видова точка №3

З галявини «Української діброви» добре видно «Шведський ліс» і бузок.

Видова точка №4

Це найвища точка в масиві. Тому з неї видно видову точку №9, що розташована у «Східній долині». Відстань між цими видовими точками становить понад 3,5 км. З цих майданчиків видно ставки №3 і №4, дача Скліфосовського та відкривається вид на «Українську діброву». З видової точки №4 відкривається вид на ставки №2 і №3, на галявину ділянки №1.

Видова точка №5

Розташована в кінці арборетума, поблизу розгалуження доріг, що проходять вздовж колективних садів. З неї видно ставки №4. Цей майданчик розташований над галявиною безперервного цвітіння.

Видові точки №6 і №7

Розташовані на південному розі ставка №4. З цих точок відкривається чудовий вид на водну гладь ставка №4 і на північний берег цього ставка.

Видова точка №8

Один з найефектніших видових майданчиків. Розташований на піднесенні, над північним берегом ставка №4. Звідси відкривається вид на ставок №4 і «Лісок». А найголовніша перевага цієї точки полягає в тому, що чудово видно Хрестовоздвиженський монастир – одне з найвизначніших місць Полтави.

Видова точка №9

Майданчик розташований у північно-східній частині Південного схилу «Східної долини». Віднайти її можна за величезним кущем глоду (він єдиний залишився після війни). Це глід чорний, єдиний у парку. В результаті зсуву неподалік куща утворилась яма, завжди наповнена водою. За цим кущем ростуть куртини берези, верби, липи. Це основні орієнтири, за якими можна визначити розташування точки №9 у парку. З цього майданчика також має проглядатися видова точка №4. З цього місця відкриється чудовий вид на половину парку [1; 4; 9].

Отже, як передумову успішного відпочинку в дендропарку необхідно першочергово розглядати ідеологію відродження з використанням природного та культурного потенціалу регіону, покращити його добробут, повніше використовувати природній та історико-культурний потенціал.

РОЗДІЛ 2. ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК СУБ'ЄКТ ВПЛИВУ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕНДРОПАРКУ

2.1. Вплив населення міста Полтави на збереження дендропарку

Із середини 1990-х років парк залишався без нагляду і перебував у занедбаному стані. Колекційну ділянку було розграбовано, парк заростав

самосівом, машинами завозили будівельне та побутове сміття, перетворюючи дивовижні пейзажі на стихійні сміттєзвалища.

Серед причин збіднення дендрофлори парку слід назвати такі:

- несприятливі кліматичні умови;
- особливості біології певних видів;
- надмірне рекреаційне навантаження на парк.

Для Полтави міський парк є найбільшою і найдоступнішою зоною відпочинку, де навесні та влітку щодня бувають сотні жителів. Суттєвих збитків заповідному об'єкту завдають самовільні рубки, випас худоби, несанкціоновані вогнища, неконтрольована заготівля лікарських рослин і сінокосіння. Полтавський міський парк як цінна наукова, історико-культурна та естетична пам'ятка потребує постійного догляду, розчищення колекційної ділянки й окремих частин території, реконструкції ставків, а також пропаганди і популяризації як природоохоронного об'єкта Полтавщини.

Із 2008 року в Полтавській гімназії №9 розпочали проект «Відродження», що має на меті відродження парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Полтавський міський парк» загальнодержавного значення. Керівником проекту є учитель англійської мови Ольга Андріївна Откидач. За участі учнів гімназії та інших небайдужих людей розпочалася кампанія за збереження для Полтави її окраси.

У січні 2011 року при міськвиконкомі створено робочу групу з відродження Полтавського міського парку, куди увійшли науковці, депутати, фахівці різних структур, представники громадськості. Очолила групу секретарка міської ради Оксана Антонівна Деркач. У бюджеті міста на впорядкування території парку в 2011 році було закладено 200 тис. гривень. У комунальному підприємстві «Декоративні культури» працює штатний технік з координації робіт у парку, який за допомогою людей з центру зайнятості підтримує порядок. До регулярних акцій з розчищення парку від самосіву та сухостою, а також з прибирання території долучалися волонтери, представники політичних партій, комерційних організацій. Членами Полтавської обласної організації Спілки рекламистів України були виготовлені

різьблені межові стовпи для документального оформлення меж парку в натуральному вигляді [4; 19; 21].

У 2012 році в структурі міського комунального підприємства «Декоративні культури» створено відділ «Міський парк дендропарк», начальником якого призначений Михайло Львович Шлафер. Створена громадська організація рибалок Полтавського дендропарку, силами якої був врятований від обміління ставок №4. Затверджено проект реконструкції Полтавського міського парку. На в'їзді з боку вулиці Яківчанської збудована вхідна зона (кам'яний паркан) (див. додаток 1).

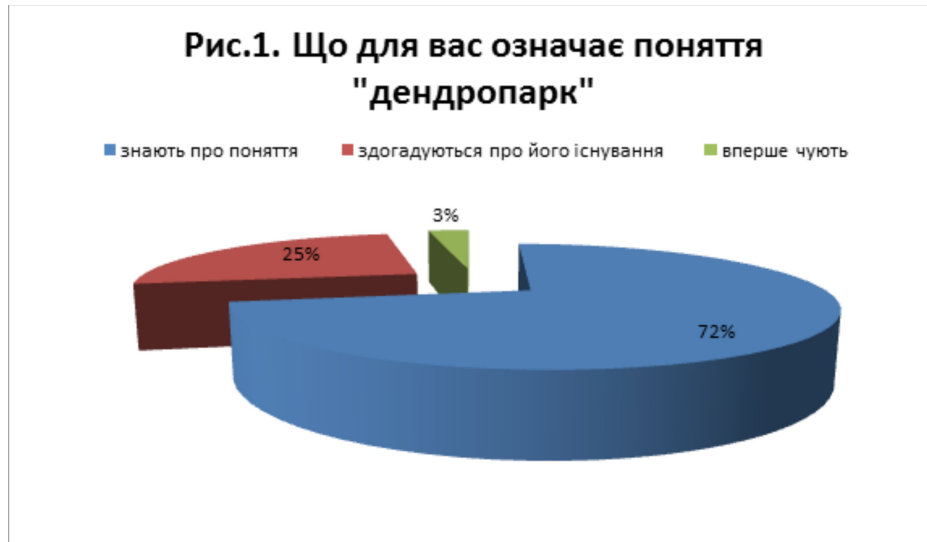
У 2013 році проведено різноманітні види робіт з реконструкції парку загальною сумою до 2 млн гривень. Також було піднято питання про проведення екскурсійних маршрутів, залучення нових зон Дендропарку для ознайомлення, долучення закладів освіти до піших чи велосипедних екскурсій, а також внесення до плану заходів культурно-мистецьких свят міського та районного значення, таких як крос-кантрі гонка. [20; 22].

Проаналізувавши роботу попередників, по збереженню дендропарку, нами було вирішено провести анкетування серед жителів міста, для визначення самосвідомості щодо питань збереження та покращення території парку. Для цього нами було складено тест-опитування, де висвітлені 7 найважливіших питань (див. додаток 3), необхідних для визначення аспектів розуміння та відношення людей до парку:

1. Що для вас означає поняття «дендропарк»?
2. З яких джерел чи інформаційних носіїв вам відомо про дендропарк як пам'ятку садово-паркового мистецтва?
3. Чи вважаєте ви актуальною рекреацію дендропарку?
4. Скажіть будь-ласка чи часто ви виїжджаєте в дендропарк для відпочинку? Якщо ні, то чому?
5. Чи допомагали ви в відродженні чи прибиранні дендропарку?
6. Яка частина дендропарку для Вас найбільше пристосована для відпочинку?
7. Які зміни в дендропарку на Вашу думку необхідні?

Вибірка нашого досліджу 619 пересічних людей. Тест повинен нас забезпечити сприятливими умовами для вільного визначення та ствердження кожної людини щодо думки про збереження та відновлення дендропарку.

Проаналізуємо ставлення людей до «дендропарку як пам'ятку садово-

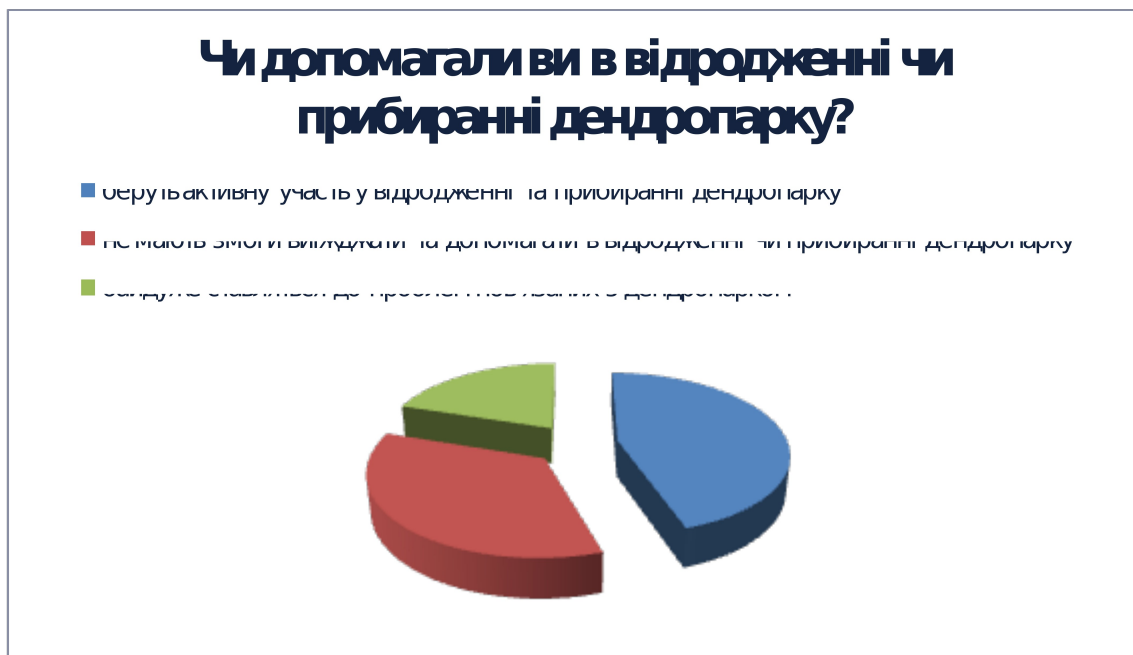
паркового мистецтва». З поданої діаграми вище бачимо, що 72 % знайомі з поняттям «дендропарк», 25 % здогадуються про існування дендропарку в місті Полтава, а 3% – вперше чують, що на нашу думку дуже негативно.

Великий відсоток людей 63 % знають про існування дендропарку як пам'ятку садово-паркового мистецтва завдяки телебаченню, 19% з журналів,

газет та буклетів, а 18 % завдяки різним агітаційним бригадам, знайомим та з розповідей пересічних людей.

Нас сколихнуло наступне відсоткове співвідношення людей, 45% беруть активну участь у відродженні та прибиранні дендропарку, 35 % не мають змоги допомагати в відродженні чи прибиранні дендропарку у зв'язку з відсутністю вільного часу та 20 % байдуже ставляться до проблем пов'язаних з дендропарком.

Про яке залучення територіальної громади Полтави до відновлення функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру може йти, якщо не всі люди екологічно свідомі? Проте у прибиранні та залученні кожен громадянин може взяти участь, оскільки кожен має змогу відпочити в дендропарку. Тепер залишається подумати, чи так облаштований дендропарк як це потрібно сучасній людині для справжнього відпочинку. Тому нам здається, що люди, які мають змогу відпочивати на території дендропарку, в свою чергу можуть собі дозволити допомогти у його відродженні та прибиранні, нададуть всі можливі засоби позитивного впливу для його відновлення та візьмуть активну участь у просвітницькій діяльності щодо вирішення проблем дендропарку, звідси і

виникло бажання створити проект «Залучення територіальної громади Полтави до функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру».

2.2. Роль громадських організацій в розбудові дендропарку

На даний момент проведений доволі великий об'єм роботи по впорядкуванню території, відновленню водних дзеркал озер, облаштуванню головного входу, перекрито в'їзд автомобілів на територію парку та багато іншого. Таким різноманітним напрямом роботи сприяють полтавські громадські організації.

Громадська організація – це добровільне об'єднання людей для задоволення їх спільних інтересів і потреб, що має відносно стабільну організаційну структуру, порядок вступу в організацію і виходу з неї.

Громадські організації об'єднують людей зі спільними економічними, соціальними, культурними інтересами, зі спільними віковими (дитячі, молодіжні організації або об'єднання пенсіонерів), статевими (жіночі організації), релігійними (церковні общини) потребами і інтересами, або людей, що мають спільне походження, мову і культуру (національно-культурні об'єднання) [18; 23]. Однією з провідних громадських організацій як дієздатного суб'єкта, соціально і політично активного є полтавська територіальна громада. Взагалі поняття територіальна громада – це основний суб'єкт місцевого самоврядування, її складають жителі села (кількох сіл), селища, міста [23; 24].

Зараз в полтавському дендропарку відбувається багато заходів – майстер-класи, пленери, тематичні пікніки, змагання, конкурси. При чому цією можливістю користуються усі бажаючі. Було проведено чимало заходів, одним з яких є створення велоекскурсійного маршруту – лише один з кроків на шляху перетворення Полтавського Дендропарку у найулюбленіше та найвідвідуваніше місце відпочинку полтавців. Громадська організація «ВЕЛОПОЛТАВА», взяла на себе координацію організації та проведення Всеукраїнського Велодня-2014 в обласному центрі [20; 25].

У дендропарку комунальники та міська влада ліквідовують наслідки засмічення та закликають берегти природу. Адміністрація Дендропарку запевняє, що створили всі умови для комфортного проведення часу мешканцями міста: прибрали сміття, облаштували 16 лавок, дерева очистили від порості та сухостоїв. Щоб відновлювався трав'яний покрив землі, загородили в'їзд машин через центральний вхід. Тож парк може приймати всіх охочих у повній красі. Однак, попри намагання адміністрації парку, «культура» його відвідувачів дається взнаки. В'їзд до Дендропарку з вулиці Лугової встелили звезеним та розкиданим побутовим сміттям. Безпосередньо вже на території сліди багать полтавців, які забороняється розпалювати у національному парку. Для вогнищ люди ламають гілки живих дерев. Також покрали висаджені кущі ялівцю, залишився з 5 лише один. Тому керівництво полтавського Дендропарку звертається до полтавців з проханням долучитися до акції «Дендропарк облаштуємо разом». Сюди запрошують відпочивати на Великдень, але залишати тутешню природу у первозданному виді. Тобто якщо ви добре відпочинете та приберете за собою сміття, то це вже й буде участь у цій акції, – говорить Михайло Шлафер, представник дирекції парку. Ініціатор відродження Дендропарку Оксана Деркач теж закликає полтавців: «Не смітіть. Прийшла весна, хочеться, щоб було чисто, красиво. І там, де ви відпочиваєте, подумайте про наслідки». На облаштування Дендропарку виділили 400 тисяч гривень з міського та обласного бюджетів. До його прибирання залучають людей з центру зайнятості на громадські роботи. Зараз у парку 8 годин на день працюють 5 чоловік. Але на охорону цієї пам'ятки природи коштів поки що не вистачає. Тож представники дирекції наголошують: розкидання тут сміття карається штрафом від 340 до 1700 гривень. До Дендропарку зараз прикута увага громадськості міста. Тому усі громадські організації, бажаючі долучитись до прибирання та проведення заходів на його території, просять також узгоджувати свої наміри з адміністрацією парку [10; 21; 26].

На сьогодні у рамках Всеукраїнської акції «Чисте довкілля» депутати міської ради на чолі із її секретарем Оксаною Деркач не лише традиційно

прибрали дендропарк від сміття та самосівів, але й висади бузок, провели роботу з озеленення.

Завдяки акції «Дендропарк облаштовуємо разом», з ініціативи міської влади, громадська організація «Полтавський рибальський клуб» почистила ставок №2 та влаштувала майстер-клас із риболовлі для дітей із багатодітних родин. Останні, які перед цим ще й мандрували парком з екскурсоводом. У заході взяли участь Спілка рекламистів та громадське об'єднання «Жінки-трудівниці за майбутнє дітей України» [22].

Була проведена акція «Парки – замість паперових рахунків». Багато хто з абонентів ВОЛІ відмовилися від рахунків в паперовому вигляді та перешли на користування електронними та миттєвими засобами оплати рахунку.

Компанія направила заощаджені кошти на посадження дерев на території Полтавського міського дендропарку та Полтавської гімназії №9.

В Полтавському міському парку «Дендропарк» за участю волонтерів, студентської молоді та інших представників громадськості було видалено сухостійних та аварійних дерев – 91 шт.

У Дендропарку також був проведений майстер-клас з пленерного живопису за участю провідних художників Полтави та учнів Полтавської дитячої художньої школи. Організатори акції – управління культури міськвиконкому, обласна організація Національної спілки художників України. Майстер-клас учням Полтавської дитячої художньої школи дали у дендропарку відомі митці, члени обласної організації Національної спілки художників України Віктор Трохимець-Мілютін, Ігор та Ганна Велички, Віктор Старіков, Марина Рожнятовська, Володимир Бенфіалов. Саме таке творче продовження отримала акція «Облаштовуємо дендропарк разом», яку тривалий час із успіхом проводить мерія Полтави. Діти отримали нагороди та подарунки від ГО «Наш дім – Полтава» та найкращі роботи будуть виставлені на аукціон. Як зазначає секретар міської ради Оксана Деркач, завдяки проведенню майстер-класу до проблем унікальної природної пам'ятки привернуто увагу громадськості. Дендропарк – чудове місце для відпочинку, для родинних пікніків, але без застосування відкритого вогню [7; 22].

У Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка відбулося засідання громадської ради по збереженню міського дендропарку. Відзначена сумлінна праця волонтерського загону «Відродження» Полтавської міської гімназії №9. Також треба відмітити громадську ініціативу учнів з Полтавської школи №10 та №24, студентів аграрного коледжу, Полтавського національного педагогічного університету, що поклали гарний початок відродженню та збереженню флори та фауни полтавського дендропарку [21].

Кожної неділі у Дендропарку відбуваються масові акції з наведення благоустрою. Але тільки цим міська влада не обмежується – тема відродження унікальної природної пам'ятки стала предметом щотижневого розгляду на спеціальних нарадах під керівництвом секретаря міської ради Оксани Деркач. Робота йде у кількох напрямках.

2.3. Науково-просвітницька діяльність вищих навчальних закладів та загальноосвітніх навчальних закладів у діяльності дендропарку.

Основна мета вищих навчальних закладів та загальноосвітніх навчальних закладів полягає у відродженні дендропарку, та створенні на його базі центру екологічного туризму, пропаганди здорового способу життя та виховання громадян нової системи екологічного, духовно єдиного світу.

Полтавський національний педагогічний університет займається інформаційним забезпеченням населення, організацією науково-просвітницької та освітньо-виховної роботи. Метою привернення уваги населення до довкілля передбачає створення фільмів, роликів соціальної реклами, екологічних телевізійних зйомок та радіопередач, телемостів, рубрик в газетах, екологічних пам'яток.

У Полтавському дендропарку займаються організацією ремонтно-реставраційними роботами. Науковці-екологи Полтавських вищих навчальних закладів очолюють дослідження, метою яких є збереження біорізноманіття та спостереження за його змінами впливом під впливом клімату та збереження мікроклімату міста.

Вищі навчальні заклади займаються організацією та координацією волонтерського руху, спрямовану на збереження довкілля та формування екологічної свідомості населення. Також на базі дендропарку проходять різноманітні студентські практики, що дозволяють якісно оволодіти та закріпити знання. Проведення екскурсій різного спрямування, екологічні стежки з урахуванням програми дошкільних закладів, шкіл, вузів, за якими проводяться уроки екології, біології, позакласні заходи та рекомендації до їх застосування, підготовки екскурсіводів.

Вищі навчальні заклади та загальноосвітні заклади сприяють екологічному вихованню жителів Полтави. Тому саме соціальний проект «Залучення територіальної громади Полтави до функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру» і передбачає пробудження свідомості та самосвідомості людей щодо збереження та оновлення дендропарку як пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Полтавський національний педагогічний університет взаємодіє з органами місцевого самоврядування з питань охорони та її збереження. Займаються прибиранням та озелененням даної території, забезпечують територію парку спеціальним обладнанням. Також займаються впровадженням нових ідей таких як встановлення туристичних стендів, де можна висвітлити всі аспекти даної паркової зони, починаючи від історії створення до розповідей про інтродуковані види кущів та дерев.

Із року в рік проблемами відновлення та очищення займаються волонтери, учні. Небайдужими до цієї справи виявилися і наші іноземні партнери, Керівництво лісового господарства, що у районі Фільдерштадту, міста-побратима Полтави, зацікавилася проблемами «легенів» нашого міста, допомогли з технікою для прибирання самосіву. У Шведському лісі на допомогу природі, завжди спішають прибрати сміття полтавські школярі, а саме старшокласники шкіл №5,7,9,11,13,24,25,38 (див. додаток 1). А взагалі догляд за парком (косіння трави і розчищення самосівів) відбувається постійно. Допомагають у цьому на громадських роботах безробітні й студенти Полтавського національного педагогічного університету, Полтавської аграрної академії.

Із метою попередження виникнення пожежі у лісах співробітники ДСНС Полтавської області спільно з правоохоронцями, провели рейд по місцях масового відпочинку людей. Рятувальники і правоохоронці завітали у Дендропарк. Вони знаходили відпочиваючих людей, які спочатку дивувалися візиту таких гостей, і розповідали їм правила пожежної безпеки.

Після бесіди рятувальники вручали полтавцям тематичні листівки та пам'ятки, які містять основні правила пожежної безпеки.

Дерева, «побиті» омелою, оглянув фахівець із промислового альпінізму. Деякі тополі та інші вражені дерева у переважній більшості знаходяться біля ставків. Ними і зайнявся альпініст, зрізавши кожен гілку з омелою.

За соціологічним опитуванням 88% полтавців відвідують дендропарк, а кількість волонтерів, що бере участь у заходах з його розчищення, зростає щодня.

Було створено план реконструкції парку, який вже обговорювався на засіданні Екологічної ради, а також відновлення штату працівників. Відбулися численні акції з прибирання території дендропарку, розчищенню від самосіву, встановленню охоронних та інформаційних знаків (див. додаток 1).

Було реконструйовано центральний вхід і території біля дендропарку, тепер центральний вхід до дендропарку закриватиме кам'яний паркан, який окрім прямих своїх функцій, виконує й естетичну функцію, адже там встановлено прекрасну арку, яка буде зустрічати гостей (див. додаток 1).

Збудовано вхідну зону (паркан), розчищено струмки у Бузковому гаю і сам гай, піднято дзеркало в ставку №1.

Відбулося першочергове відновлення центральної пішохідної алеї, що тягнеться від вулиці Яківчанської і до Лугової. Протяжність – близько п'яти кілометрів.

У дендропарку розчищені доріжки, обладнано 40 місць для відпочинку, встановлено 120 лавочок, три місця для барбекю, плануються встановити мости через водойми, оглядові майданчики, урни і контейнери для сміття, біо-туалети. Одна із задач – підняти рівень дзеркала води каскаду із чотирьох ставків. Уздовж вулиці Яківчанської і зі сторони Шведського зроблені вело-

сипедні доріжки з асфальтобетонним покриттям, а по парку – доріжки із гран-відсіву. Біля входів у парк з різних сторін обладнали автомобільні стоянки.

Адміністрація дендропарку навела лад й у «водному господарстві». Так, від заростей тернослива звільнили перше джерело, до якого швидко можна дістатися від центрального входу. Потім почистили перший став і підняли у ньому воду на 1-1,5 метри. Місцеві рибалки врятували ставок у полтавському дендропарку. До речі, допомагало рибалкам комунальне підприємство Полтави: ШЕД надав техніку для ремонту дамби. Було зацементовано дві діри у бетонних трубах, укріплено їхні кільця мішками із глиною, а зверху насипано земляну дамбу. Тепер вода до ставку потроху прибуває із підземних джерел. Відтепер, у Полтавському дендропарку проходять традиційні змагання із спортивної риболовлі (див. додаток 1).

В Полтавському міському парку кипить робота. Робітниками було покладено металеві конструкції, розбиті на секції, бутовий камінь. Колись тут був здичавілий бузковий гай, але тепер кущі бузку проріджені і облагороджені, що позитивно вплинуло на його цвітіння. Бузок залишиться по обидві сторони штучного русла (див. додаток 1).

На другому ставку, навпроти місцевості, яка називається «Кавказ», сидять рибалки. Минаючи вузькі проходи і насолоджуючись тишею, зрідка порушуваною перекликом сойок, відвідувач дендропарку підходить до третього ставку, він більш повноводний. Біля нього є березовий гай, де можна побачити дітей. Як виявилось, це річна програма для тих дітей, яких з багатьох причин не відправили на відпочинок в табір чи на море. Діти на лоні природи вчилися похідного життя і заодно насолоджувалися красою природи.

Вже розчищені тропи, галявини та озера, встановлені малі архітектурні форми – то ж для пікніків європейського зразку або просто прогулянок є всі умови. А відтепер є зручності й для прихильників активного відпочинку, в рамках Європейського тижня мобільності та до Міжнародного дня без автомобіля було презентовано городянам розроблений веломаршрут, що проходить наймальовничішими куточками Дендропарку – Шведським та Російським лісами, Солоним схилом та бузковим гаєм, повз дачу Скліфосовського, колек-

ційну ділянку та ставки. Цим було долучено полтавців і до активного відпочинку загалом, і до велоспорту як такого, що є надзвичайно корисним, екологічним і приносить максимум задоволення! (див. додаток 1).

Подарунком полтавцям від керівництва дендропарку став облаштований так званий дуб закоханих. Біля нього ми можемо спостерігати дві лави для закоханих. Нижче за це місце розташовується так званий «майданчик водяного». У цьому році його із дубом з'єднав місток над струмком (див. додаток 1).

В дендропарку провадять окрім маси заходів та акцій, впроваджують проекти, завдяки яким, уже зараз ця природна пам'ятка поступово отримує свій первозданний вигляд і перетворюється саме на те місце, де полтавці можуть проводити своє культурне дозвілля.

Громадськими організаціями було проведено прогулянки, майстер-класи та зелений пікнік (див. додаток 1):

- екскурсія екологічними маршрутами Дендропарку, в рамках якої відбулося знайомство з основними пам'ятками природи Дендропарку;
- «Зелений пікнік: екологія в тарілці» – дискусійна платформа з питань сталого споживання, зокрема сталого харчування як запоруки здорового та соціально-екологічного способу життя. Де учасники мали змогу почастиувати стравами Зеленого пікніка;
- майстер-клас з екологічного народного мистецтва – для дітей та дорослих, де було надзвичайно цікаво прийняти участь у різноманітних екологічних конкурсах.

Полтавські художники вже вкотре обирають для проведення майстер-класу з пленерного живопису саме дендропарк. Кількадесят юних митців протягом кількох годин створювали свої роботи. Малювати осінню природу. В останні теплі дні року подивитись на Дендропарк дійсно варто, про що засвідчують картини намальовані юними художниками (див. додаток 1).

У Полтавському дендропарку було урочисто висаджено кущі калини та екзотичні рослини. На схилах бузкового гаю висадили кущі калини, де висаджені декоративні німецькі дерева. Було розчищено місце для струмка,

видалено пошкоджені й старі дерева. Посадити тут кущі калини, адже це дерево – є символом України. Ці дерева будуть пам'яткою наступним поколінням (див. додаток 1).

На протилежному боці парку проходило висадження екзотичних дерев туї та ліани. Коли садженці перетворяться на дерева, то стануть прикрасою парку та усього міста.

Нові види дерев ще раз підтвердять унікальність Полтавського дендропарку, адже окрім гарного місця для відпочинку люди зможуть побачити унікальні рослини й прогулятися бузковим гаєм.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Полтавський міський парк» в ході проекту «Відроджуємо Дендропарк разом» отримав нову прикрасу – місток, що веде від Шведського лісу прямісінько до Дуба закоханих, що в Українській діброві. Виконаний місток із металу – для міцності, але обшитий деревом – для краси, адже при плануванні робіт з відродження Дендропарку ініціаторами проекту було зазначено, що усі місця відпочинку, а також малі архітектурні форми мають бути виготовлені із природних матеріалів, щоб гармонійно виглядати на фоні такої чудової природи і не псувати її.

Деякі полтавці вже запропонували назвати споруду Містком щастя (див. додаток 1).

Полтавський міський парк продовжує розквітати і завдяки небайдужим громадянам наповнюватися цікавими декоративними елементами та малими архітектурними формами.

Віднедавна полтавці та гості міста матимуть змогу ще комфортніше відпочивати у Дендропарку, адже до Дня Конституції України тут побільшало спеціально облаштованих для цього місць. Усі вони виконані з дерева, щоб не псувати натуральної краси та гармонії парку.

Більше того, відтепер Дендропарк прикрашатиме надзвичайна за точністю виконання копія гармати 17-го сторіччя, аналогічна тій, що знаходиться в Державному історико-культурному заповіднику «Поле Полтавської битви» (див. додаток 1).

Роботи, передбачені 1-ю чергою проекту (розчищення русел і відновлення дамб ставків, зариблення водойм, розчищення хащ і створення прогулянкової зони до першого ставка, очищення парку від самосівів, встановлення вхідної групи і т.д.), практично завершені.

Відтак, розглядалися пункти 2-ї черги. Було вирішено, що, перш за все, до ладу приведуть оглядовий майданчик, що знаходиться праворуч від центрального входу до парку: тут необхідно провести земельні роботи по відсіпці та укріпленню схилів, зробити сам майданчик і гарну огорожу. Також планується ремонт сходів, що ведуть відвідувачів Дендропарку від центрального входу до прогулянкової зони та першого ставка.

Отже, головною задачею яку поставили собі на меті вищі навчальні заклади та загальноосвітні навчальні заклади – це об'єднання громадськості, багаточисельні акції, що проводились останні 3 роки в парку представниками міської влади та громадськими організаціями, студентством та школярами, полтавцями, які живуть поряд або просто люблять тут відпочивати, з метою залучення територіальної громади Полтави до функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

1. На основі аналізу наукових джерел в даному дослідженні було розкрито особливості дендропарку як пам'ятки садово-паркового мистецтва в місті Полтава. Доведено заохоченість та обізнаність жителів Полтави щодо функціонування та стабільного процвітання «Дендропарку».

2. Досліджено та розкрито зміст стану й перспектив основних понять розвитку «Дендропарку». Нами було розглянуто дендропарк як пам'ятку садово-паркового мистецтва, як специфічну форму природного та культурного потенціалу регіону, що дає можливість вирішити проблему зайнятості полтавського населення; покращити його добробут, використати природний та історико-культурний потенціал.

Розвиток «Дендропарку» має реальну як науково-дослідницьку так і культурно-просвітницьку основу.

Полтавський міський дендропарк виступає важливим чинником стабільного розвитку рекреаційної зони, місцем відпочинку основної маси населення та провадженням культурно-дозвіллевої діяльності.

3. Проаналізовано ставлення молоді Полтави до «Дендропарку», та запропоновано авторські погляди на організацію, створення та впровадження проекту «Дендропарк як пам'ятка садово-паркового мистецтва». Результати досліджень свідчать, що лише 72 % молоді знайомі з терміном “дендропарк”, 25 % здогадуються про існування дендропарку в місті Полтава, а 3% – вперше чують, що на нашу думку дуже негативно. Значна частина населення Полтавського регіону не знають про поняття «дендропарк», тому, на нашу думку, це поняття потрібно популяризувати та впроваджувати у життєдіяльність населення.

Негативне відсоткове співвідношення (35% населення) свідчить про те, що люди не мають змоги виїжджати та допомагати в відродженні дендропарку.

Тому, ми вбачаємо необхідним розвивати та поширювати інформацію про «дендропарк».

Так як на запитання «Чи допомагали ви в відродженні чи в прибиранні дендропарку?» 45% беруть активну участь у відродженні та прибиранні дендропарку, 35 % які не мають змоги виїжджати та допомагати в відродженні чи прибиранні дендропарку та 20 % байдуже відносяться до нього. Результати анкетування переконливо показують відсоткове відношення жителів міста Полтави, які спрямовують свою діяльність на процвітання та покращення умов, і доцільно показано, що процвітання і озеленення «дендропарку як пам'ятку садово-паркового мистецтва» в цілому не можливо без допомоги жителів міста Полтави.

4. Розроблено поради та рекомендації міському самоврядуванню щодо проблем із розвитком та удосконаленням «Дендропарку» в місті Полтава. Описано потреби у стратегічному плануванні щодо формування системи «Дендропарку» і якими чинниками вона обумовлена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вся Полтавщина за 1930 рік. – Полтава: Вид т-ва «Культзмичка», – 1929.
2. Гавриш П. А. Археологические памятники г. Полтавы и окрестностей / П.А Гавриш, А.Б. Супруненко // Археологические открытия 1986 г. – М.: Наука, 1988.
3. Гегельський І.Н. Мистецтво паркового пейзажу / І.Н. Гегельський . – К.: Т-во «Знання» України. 1993. – 272с.
4. Гладиш К.В. Свідки давнини і сьогодення: Пам'ятки архітектури Полтавщини / К.В. Гладиш . – Харків: Прапор, 1972.
5. Жирнов А.Д. Искусство паркостроения / А.Д. Жирнов. – Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1977. – 208 с.
6. Историко-культурное наследие Полтавщины. – К., 1987.
7. Іванюк Я.Г. Заповідник «Поле Полтавської битви» / Я.Г. Іванюк, А.М. Ростовський. – Харків, 1986.
8. Козаченко А. Історичні часи на Полтавщині // Полтавщина: Збірник / Упоряд. Філянський М., Риженко Я. – Полтава, 1927. – Т.Н.
9. Кулатова І. М. Пам'ятки археології на території заповідника «Поле Полтавської битви» // Збірник іст.-культ. заповідника «Поле Полтавської битви»: Північна війна та її наслідки для України / І.М. Кулатова, О.Б. Супруненко. – Полтава, 1992.
10. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: підручн. / В.П. Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 456 с.
11. Ломакін О.О. Нові пам'ятки поблизу мікрорайонів Половки і Сади у Полтаві // Археологічний збірник Полтавського краєзнавчого музею / О.О. Ломакін, С.М. Ломакіна. – Полтава, 1992.— Вип.1.
12. Луговая Л.Н. Михайликовский курган раннесрубного времени // Археологические исследования на Полтавщине / Л.Н. Луговая, Ю.А. Шилов. – Полтава, 1990.
13. Лунц Л.Б. Городское зелёное строительство / Л.Б. Лунц. – Москва: Изд. литературы по строительству, 1966. – 248 с.
14. Наш рідний край: Сторінки з історії Полтавщини в запитаннях і відповідях. – 2-е вид., перероб. і доп. – Полтава: Астрєя, 1992. – Вип. 1.
15. Нельгівський Ю.Ю. Методичний посібник з дисципліни «Ландшафтна

- архітектура» / Ю.Ю. Нельгівський. – Київ, 2007.
16. Рагозін М.П. Вчимося демократії. Уроки громадянської освіти./ Рагозін М.П. – Донецьк, Видавництво «Донбас», 2000. – 150 с.
17. Тези доповідей і повідомлень другої Полтавської наукової конференції з історичного краєзнавства. – Полтава, 1991.
18. Хессайон Д.Г. Всё о газоне / Д.Г. Хессайон. – М.: Кладезь-Букс, 2003. – 140 с.
19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mail.menr.gov.ua/publ/kiev_2003/atlas03_u/atlaskiev.htm
20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poltava.pl.ua/project/15/>
21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kolo.poltava.ua/2012/04/11>
22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kolo.poltava.ua/2010/11/06>
23. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com//referat-4935-2.html>
24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/bydivnusttvo/482>
25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://today.pl.ua/podi.html>
26. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.poltava.info/society>

Додаток 1

Фото 1. Полтавці вирішили врятувати дендропарк від автомобілів парканом

Фото 2. У Шведському лісі на допомогу природі, завжди спішають прибрати сміття полтавські школярі

Фото 3,4. Яківчани прибрали частину Дендропарку

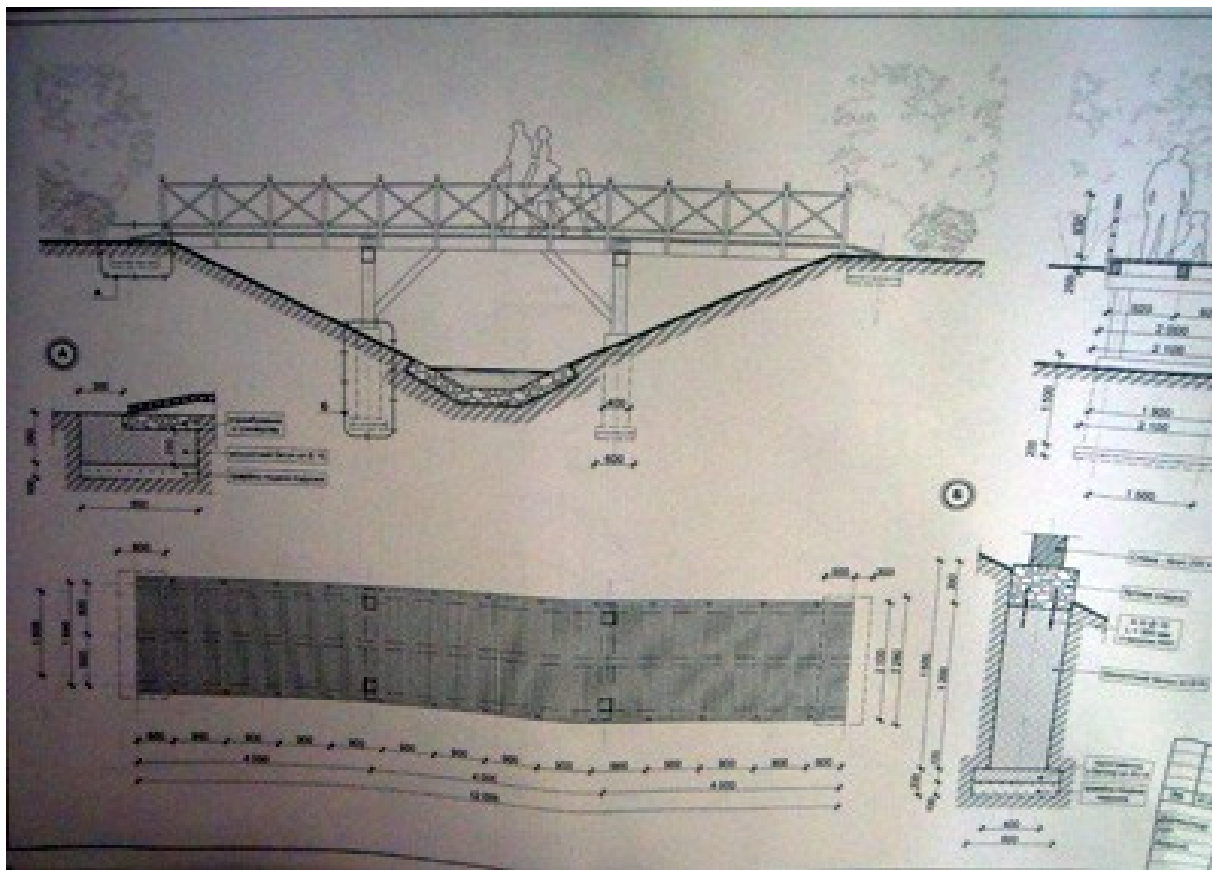

Фото 5. Проект реконструкції дендропарку

Фото 6. На в'їзді з боку вулиці Яківчанської збудована входна зона (кам'яний паркан) з естетично оформленою аркою

Фото 7. У Полтавському дендропарку провели традиційні змагання зі спортивної риболовлі

Фото 8. У дендропарку відбувається ряд реконструкцій (створення штучного русла)

Фото 9. Репрезентація розробленого вело маршруту

Фото 10. У полтавському дендропарку облаштують дуб закоханих_

Фото 11. У Дендропарк на зелений пікнік прийшло понад 50 полтавців

Фото 12. Осінній Дендропарк — натхнення для художників (майстер-клас з живопису)

Фото 13. Полтавці висадили символ України в дендропарку

Фото 14. У Полтавському дендропарку до Дуба закоханих йдуть Містком щастя

Фото 15. У Дендропарку встановили точну копію гармати козацьких часів та облаштували місце для відпочинку

Фото 16. Фауна и флора Полтавського міського парку

Додаток 2

Додаток 3

Анкета на тему: «ЗАЛУЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ПОЛТАВИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО ДЕНДРОПАРКУ ЯК РЕКРЕАЦІЙНОГО ТА ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО ЦЕНТРУ»

Шановний друже!

Я, студент природничого факультету ПНПУ імені В.Г.Короленка, досліджуючи проблему залучення територіальної громади до функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру, прошу вас надати мені допомогу у вивченні цієї проблеми. Для цього уважно прочитайте запитання. Ваші відповіді є анонімними і будуть використані в загальному вигляді.

Інформація про респондента

Назвіть, будь ласка, деякі дані про себе:

Запитання

Ваш вік

Ваша стать

1. Що для вас означає поняття «дендропарк»?

2. З яких джерел чи інформаційних носіїв вам відомо про дендропарк як пам'ятку садово-паркового мистецтва?

3. Чи вважаєте ви актуальною рекреацію дендропарку?

4. Скажіть будь-ласка чи часто ви виїжджаєте в дендропарк для відпочинку? Якщо ні, то чому?

5. Чи допомагали ви в відродженні чи прибиранні дендропарку?

6. Яка частина дендропарку для вас найбільш пристосована для відпочинку?

7. Які зміни в дендропарку на вашу думку необхідні?

Дякуємо за розуміння!